

บทที่ 1

บทนำ

ในบทนี้จะกล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาของชาตินั้น มีองค์ประกอบที่ควรคำนึงหลายด้านด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการศึกษาคือ "หลักสูตร" ซึ่งจะต้องปรับปรุง แก้ไขเปลี่ยนแปลง พัฒนาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการ (กรมวิชาการ, 2534) กระทรวงศึกษาธิการ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนด เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นมา ระยะแรกๆ โรงเรียนประถมศึกษาเป็นจำนวนมากประสบปัญหาในการใช้หลักสูตร คณะกรรมการอำนวยการใช้หลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เสนอแนวทางและได้รับความเห็นชอบให้ดำเนินโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 เป็นต้นมาจนถึงปีการศึกษา 2530 โดยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรคือ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา จังหวัดและกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ การช่วยเหลือติดตามนิเทศอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

ในช่วงทศวรรษของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการได้พยายามทุกวิถีทางในการสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถใช้หลักสูตร เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่วางไว้ ซึ่งมีทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ พัฒนาบุคลากร อุปกรณ์การ

เรียนการสอนและอาคารสถานที่ด้วย กรมวิชาการกับกรมเจ้าสังกัดได้ร่วมกันติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง พบว่า ยังประสบปัญหาบางประการในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครื่องมือวัดด้านจิตพิสัย การพัฒนาวิธีสอนให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เด็กไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านและเด็กยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถความสนใจของตนเอง (โกวิท, 2531)

จารุณี (2531) สรุปจากการสัมมนาในระดับชาติ เรื่องหลักสูตรประถมศึกษาชั้นเห็นว่า ในภาพรวมแล้วการนำหลักสูตรไปใช้มีปัญหามากกว่าตัวหลักสูตร ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องกลวิธีและกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับกรมวิชาการ (2531) ได้สรุปผลการดำเนินงานโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้หลักสูตรและมีความคล่องตัวในการใช้หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น หลักการ เป้าหมายและวิธีการของโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรจึงสมควรเปลี่ยนไปเพื่อพัฒนาคุณภาพการใช้หลักสูตร ในขณะที่คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนะแนวทางที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

จากข้อเสนอแนะดังกล่าว เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและส่งเสริมให้โรงเรียนใช้หลักสูตรอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กรมวิชาการร่วมกับหน่วยงานเจ้าสังกัดได้คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งจากส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน 550 โรงเรียน เรียกชื่อว่า "โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร " จำแนกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา 377 โรงเรียน มัธยมศึกษา 173 โรงเรียน มีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ การส่งเสริมและพัฒนาการแนะแนว การใช้สื่อการเรียนการสอน การปฏิบัติตามระเบียบประเมินผล ให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ส่งเสริมให้เยาวชนมีนิสัยใฝ่หาความรู้ ตลอดจนสนับสนุนให้มีการกำกับดูแลและประสานงานในการปฏิบัติตามหลักสูตร

ในการดำเนินการส่งเสริมให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษา ให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดอบรมให้โรงเรียนในโครงการเลือกจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร 3 กิจกรรม คือการบริการแนะแนว การส่งเสริมการอ่านและการวิจัยในโรงเรียน โดยโรงเรียนเริ่มดำเนินการ

ในปีการศึกษา 2531 เป็นต้นมา ในขณะเดียวกันกรมวิชาการก็ได้ดำเนินโครงการจัดปัจจัยด้าน ความพร้อมของหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความ ต้องการของประเทศ และเตรียมองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป ในปี พ.ศ. 2533 เมื่อกรมวิชาการได้ปรับปรุงหลักสูตรเสร็จแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้ หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็น โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรครบทุกชั้นเรียน และให้ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศในปีการศึกษา 2534 เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 คือ (1) ให้หลักสูตรเป็นตัวนำ ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จัก พัฒนางานและมีค่านิยมที่ดี (2) ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น (3) ให้หลักสูตรส่งเสริมผู้บริหาร โรงเรียน ครูอาจารย์ ให้สามารถจัดการศึกษาสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และท้องถิ่น ส่งเสริมความถนัด ความสามารถของนักเรียนแต่ละคนถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่

กรมวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้คัดเลือกโรงเรียน จากสำนักงานการศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 9 เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้ หลักสูตร จำนวน 21 โรงเรียน แล้วมอบหมายให้จัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตรโดย เลือกปฏิบัติไม่น้อยกว่า 1 กิจกรรม ถ้ามีความพร้อมสามารถเลือกปฏิบัติได้ทุกกิจกรรม

จากการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตรของโรงเรียนร่วม พัฒนาการใช้หลักสูตร มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 กรมวิชาการ (2532) พบว่าการดำเนินการ จัดบริการแนะแนวและส่งเสริมการอ่าน มีโรงเรียนดำเนินการไปแล้ว ร้อยละ 76.47 และ 66.67 ตามลำดับ ส่วนการวิจัยในโรงเรียนนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างดำเนินการ สภาพปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการอ่านและบริการแนะแนวมีปัญหาด้านการ บริหาร โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยความร่วมมือของคณะครูอาจารย์ในโรงเรียน ส่วนการวิจัย ในโรงเรียนมีปัญหาด้านวิชาการ โรงเรียนแก้ปัญหาโดยขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอกและจาก กรมวิชาการ

ด้านการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กรมวิชาการ (2533) ได้ศึกษาสถานการณ์ใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรทั่วประเทศ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการใช้หลักสูตรไม่มากนัก ปัญหาที่พบเป็นเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่ ด้านการวัดและประเมินผลการเตรียมการต่าง ๆ เพื่อใช้หลักสูตร โรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยความร่วมมือของครูอาจารย์ในโรงเรียน แนวโน้มในอนาคตเรียนต่อไปจะมีปัญหาน้อยแต่ไม่มากนัก แต่ผลการศึกษาของสุวรรณ (2534) พบว่า โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีปัญหามากเกี่ยวกับการจัดเอกสารหลักสูตรและการจัดให้มีวิชาเลือกที่หลากหลาย และจากการศึกษาของผู้วิจัยเมื่อปี 2533 พบว่า โรงเรียนมีปัญหาทางด้านเอกสารหลักสูตร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตรและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหาและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาซึ่งใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงทุกชั้นเรียนพร้อมกันตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 เป็นต้นมา และจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตรทั้ง 3 กิจกรรม จึงมีความสนใจที่จะติดตามการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงในโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 9 ว่ามีการดำเนินการ มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการสอน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ นักเรียนและผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอย่างไรต่อการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนใช้หลักสูตร จัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรซึ่งทุกโรงเรียนเริ่มใช้ปีละชั้น โดยเริ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2534 และจะครบถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2539 อีกทั้งในปีงบประมาณ 2535 กรมวิชาการได้วางแนวทาง และจุดเน้นที่จะส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรและโรงเรียนทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชา ปรับรายละเอียดยของเนื้อหาและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการและประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรอย่างกว้างขวาง จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จะต้องติดตามการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงอย่างละเอียดเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 9 ในเรื่อง
 - (1) การใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
ในด้าน
 - ก. การเตรียมความพร้อม
 - ข. การจัดการเรียนการสอน
 - ค. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
 - (2) การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
 - (3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร 3 กิจกรรม คือ
 - ก. การบริการแนะแนว
 - ข. การส่งเสริมการอ่าน
 - ค. การวิจัยในโรงเรียน
- 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการติดตามการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 9 เท่านั้น

1.4 นิยามศัพท์

- 1) โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและกรมวิชาการร่วมกันคัดเลือกเป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 21 โรงเรียน
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือผู้ได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนในกรณีที่ผู้บริหารไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือตำแหน่งว่างในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้

หลักสูตร

- 3) ผู้ปฏิบัติการสอน หมายถึง ครูผู้สอนในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
- 4) ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่เป็นผู้ประสานงานโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร และศึกษานิเทศก์อำเภอที่รับผิดชอบการนิเทศโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในอำเภอนั้น ๆ
- 5) กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่กรมวิชาการมอบหมายให้โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาดำเนินการอยู่ 3 กิจกรรม คือ การบริการแนะแนว การส่งเสริมการอ่าน และการวิจัยในโรงเรียน
- 6) ผู้รับผิดชอบกิจกรรมฯ หมายถึง ครูผู้ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกิจกรรมการบริการแนะแนว การส่งเสริมการอ่าน และการวิจัยในโรงเรียน
- 7) นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ปีการศึกษา 2534
- 8) ผู้ปกครอง หมายถึง บิดา มารดาหรือผู้แทนนักเรียนอาศัยอยู่ด้วยและเป็นผู้ที่อุปการะนักเรียนในขณะศึกษาเล่าเรียน
- 9) การใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง หมายถึง การใช้หลักสูตรเป็นแนวทางการสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้การเรียนรู้และการสอนได้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร
- 10) หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง หมายถึง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ประกาศใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533
- 11) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาสื่อหรือการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ของท้องถิ่น
- 12) ท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานที่หลักสูตรแกนกลางเปิดโอกาสให้พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13) การบริการแนะแนว หมายถึง การจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม สามารถเลือกและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ

14) การส่งเสริมการอ่าน หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็นและอ่านจนเป็นนิสัย

15) การวิจัยในโรงเรียน หรือการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศของโรงเรียน และกระบวนการแสวงหาความรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อนำผลมาพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้ปฏิบัติการสอนซึ่งแต่ละคนรับผิดชอบ จัดเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1) ช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบสภาพและปัญหาของการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร
- 2) เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและส่งเสริมการใช้หลักสูตรในปีการศึกษาต่อไปซึ่งกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาปีละชั้น เริ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2534 และจะครบทุกชั้นในปีการศึกษา 2539
- 3) ช่วยให้ผู้รับผิดชอบทราบความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสูตร
- 4) เป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียน ในการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกกิจกรรมตามความสนใจในกลุ่มประสบการณ์พิเศษตามความต้องการของนักเรียนหรือผู้ปกครองหรือท้องถิ่น
- 5) เป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรของท้องถิ่น